

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 330.322

Особливості залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки

Безп'ята І.В.кандидат економічних наук, доцент, докторант
Миколаївського національного аграрного університету

У статті проаналізовано тенденції залучення іноземних інвестицій в економіку України за окремими видами економічної діяльності та в сільське господарство зокрема. Досліджено структуру прямих іноземних інвестицій з окремих країн світу. Виявлено основні проблеми, що перешкоджають широкомасштабному залученню іноземних інвестицій в аграрну галузь країни, та запропоновано основні шляхи їх вирішення.

Ключові слова: сільське господарство, іноземні інвестиції, інвестиційна діяльність, державна інвестиційна політика.

Безпятая И.В. ОСОБЕННОСТИ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В АГРАРНЫЙ СЕКТОР ЭКОНОМИКИ

В статье проанализированы тенденции привлечения иностранных инвестиций в экономику Украины по отдельным видам экономической деятельности. Исследована структура прямых иностранных инвестиций из отдельных стран мира. Выявлены основные проблемы, препятствующие привлечению иностранных инвестиций в аграрную сферу страны, и предложены основные пути их решения.

Ключевые слова: сельское хозяйство, иностранные инвестиции, инвестиционная деятельность, государственная инвестиционная политика.

Bezpyata I.V. FEATURES OF FOREIGN INVESTMENT IN THE AGRICULTURAL SECTOR

This paper analyzes trends in attracting foreign investment in the Ukrainian economy by economic activity, to study the structure of foreign direct investment from the individual countries. The main problems impeding the attraction of foreign investments in the agricultural sector of the country and proposes the main ways of their solution.

Keywords: agriculture, foreign investment, investment, state investment policy.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Функціонування та подальший розвиток аграрного сектора економіки в сучасних умовах потребує значних фінансових вкладень, основним джерелом яких є інвестиції. Україна може бути однією з провідних країн із залученням іноземних інвестицій у сільське господарство. Для цього є всі умови: розвинений внутрішній ринок, кваліфікована і водночас дешева робоча сила, науково-технічний потенціал, природні ресурси, сприятливі кліматичні умови, а також наявність ринкової інфраструктури, яка, на жаль, ще не достатньо розвинена. Але на даний час залученню іноземного капіталу в аграрний сектор економіки перешкоджають недосконалість законодавчої бази, обмеженість інформації та політична нестабільність в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам залучення іноземних інвестицій у

сільськогосподарське виробництво останнім часом присвячується досить багато наукових праць. Серед вітчизняних дослідників можна виділити Власова В.І. [1], Гаврилук О.В. [2], Дем'яненко М.Я. [15], Жеревчук Ю.В. [5], Кісіля М.І. [15], Лупенка Ю.О. [15], Плаксієнка В.Я. [12] Шараєнко О.М. [16] та ін. Проте сучасний стан економіки потребує нових рішень та підходів. Забезпечення інвестиційної привабливості аграрного сектора – це першочергове завдання, адже завдяки цьому сільськогосподарське виробництво отримує важливі поштовхи для подальшого розвитку.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є аналіз основних проблем інвестування сільського господарства та визначення основних напрямів активізації державної політики щодо залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до Закону України «Про режим іноземного інвестування», під іноземними інвестиціями розуміють усі «цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку чи досягнення соціального ефекту». Відповідно, інвесторами можуть бути іноземні держави, юридичні та фізичні особи, міжнародні організації, власні громадяни, які проживають за кордоном [6].

Інвестиційна діяльність є найбільш вагомим чинником економічного зростання, поліпшення економічної ситуації в країні та покращання добробуту населення. В аграрному секторі інвестиційна діяльність виступає також засобом забезпечення продовольчої безпеки держави, гарантом розвитку її галузей та екологічного захисту довкілля. Покращання економічної ситуації в нашій державі можливе за умови не лише відновлення повноцінного аграрного інвестиційного процесу, а й забезпечення рівня інвестиційної активності, яка б дала змогу компенсувати нестачу інвестування минулого десятиліття та покрити сучасні обсяги потреб в інвестиційних ресурсах [12, с. 203].

Необхідність активізації інвестиційної діяльності полягає в тому, що аграрний сектор економіки України не в змозі розвиватися без залучення й ефективного використання інвестицій.

Із точки зору функціонування і розвитку аграрного сектору та його основної складової частини – сільського господарства ефективність залучення іноземних інвестицій знаходиться у тісному зв'язку із підвищенням економічної ефективності галузі. Сільське господарство, яке залежить від природних чинників, з яскраво вираженим сезонним, циклічним характером виробництва, є більш відсталою в технологічному відношенні галуззю порівняно з промисловістю та сферою послуг. Вкладені в нього капітали, відповідно, приносять меншу віддачу. Значна частина продукції сільськогосподарських товаровиробників реалізується в кінці року, тому реальний фінансовий результат їх господарської діяльності можна визначити лише в кінці року. До того ж завжди мають бути резервні фонди на випадок стихійного лиха (повінь, засуха) в рослинництві чи епідемії хвороб у тваринництві. Все це не може не позначатися на інвестиційних процесах у даній галузі [13, с. 19–28].

В умовах дефіциту власних капіталовкладень, необхідних для проведення структурної

Таблиця 1

Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України за окремими видами економічної діяльності на початок року, млн. дол. США

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. у% до 2010 р.
Усього	40053,0	44806,0	50333,9	55296,8	57056,4	142,45
Сільське, лісове та рибне господарство	680,4	730,7	736,3	728,8	776,9	114,18
Промисловість	13212,2	13747,7	15019,1	17174,8	18067,5	136,75
У т.ч. виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	1924,3	1990,2	2221,9	3070,6	3228,0	167,75
Будівництво	1272,4	1332,9	1231,0	1459,2	1580,0	124,17
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	4381,3	4723,5	5401,3	6140,0	6829,3	155,87
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	993,0	1096,0	1145,4	1506,3	1535,3	154,61
Тимчасове розміщення й організація харчування	489,4	505,3	721,1	822,1	446,5	91,23
Інші види економічної діяльності	19024,3	22669,9	26079,7	27465,6	27820,9	146,24

Джерело: складено на основі [3]

перебудови економіки, вирішення проблем її інтеграції у світову економіку, важливого значення набуває залучення зовнішніх джерел фінансування, зокрема іноземних інвестицій.

Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України за окремими видами економічної діяльності представлено в табл. 1.

Дані табл. 1 свідчать про те, що в Україні залучення іноземних інвестицій у 2014 р. порівняно з 2010 р. зростає на 42,45%. Але значними темпами зростають вкладення в промисловість – на 36,75%, у тому числі у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – на 67,75%, будівництво – на 24,17%, оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – на 55,87%, у транспорт, складське господарство, поштову та кур'єрську діяльність – на 54,61%.

У сільське господарство іноземні інвестиції зростають, але нижчими темпами, ніж у середньому по господарському комплексу, що насамперед пов'язано з ризикованістю проведення сільськогосподарської діяльності.

Основними інвесторами в українську економіку є Кіпр, Велика Британія, Німеччина, Франція, Польща, Віргінські Острови, США (табл. 2). За останні п'ять років найбільшу

кількість прямих іноземних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство України було спрямовано з Кіпру – близько 40% загального обсягу іноземних інвестицій. Але динаміка загального показника свідчить про зменшення прямих іноземних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство України в 2014 р. порівняно з 2010 р. на 14,25%.

Позитивна кон'юнктура світових сільськогосподарських ринків сприяла зростанню привабливості аграрного сектору для внутрішнього та зовнішнього інвестування, у тому числі з країн ЄС. Особливо привабливою для іноземних інвесторів була харчова промисловість, в яку інвестиційні вкладення майже подвоїлися протягом останніх років та досягли 3 287,2 млн. дол., або 5,7% усього обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну (2013 р.). Сільськогосподарські підприємства акумулювали лише 1,4% прямих іноземних інвестицій. Однак рівень інвестицій в основний капітал аграрного сектору все ще обмежений, а потенціал сектору щодо збільшення врожайності та продуктивності праці залишається невикористаним.

Вважається, що вибір інвестором місця вкладення капіталу обумовлюється переважно:

Таблиця 2

Прямі іноземні інвестиції з окремих країн світу в сільське, лісове та рибне господарство України на кінець року, млн. дол. США

Країни	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. у% до 2010 р.
Кіпр	237,8	343,8	312,7	361,5	238,7	100,38
Нідерланди	33,3	18,8	21,4	17,0	22,2	66,67
Німеччина	58,6	62,5	63,4	64,9	64,9	110,75
Російська Федерація	8,8	6,3	10,1	11,0	4,6	52,27
Австрія	14,2	7,7	11,0	14,3	7,1	50,00
Велика Британія	126,8	42,4	37,6	35,4	45,5	35,88
Віргінські Острови (Брит.)	12,0	15,0	27,3	31,7	19,6	163,33
Франція	21,9	22,1	22,4	23,1	17,7	80,82
Швейцарія	16,8	1,3	1,3	0,7	0,5	2,98
Італія	3,8	3,7	3,4	3,5	2,4	63,16
Польща	29,1	33,1	32,8	32,1	31,9	109,62
США	24,1	22,9	25,9	22,1	19,4	80,50
Угорщина	3,1	3,8	3,8	3,9	3,1	100,00
Беліз	1,2	1,2	1,2	2,5	3,4	283,33
Інші країни	128,0	140,7	143,5	153,2	136,0	106,25
Разом	719,5	725,3	717,8	776,9	617,0	85,75

Джерело: складено на основі [3]

а) привабливістю країни з погляду витрат: вартістю робочої сили, кадрових ресурсів, наявністю розвинутої інфраструктури, розвиненістю фінансових ринків, характеристикою податкової системи;

б) привабливістю країни з погляду збуту: розвиненістю місцевого ринку та стану конкуренції на ньому, відкритістю країни для міжнародної торгівлі;

в) привабливістю країни з погляду особливостей культури, історичного розвитку, політичної стабільності [8, с. 142].

Інвестиційна діяльність аграрного сектору формується завдяки інвестиційній привабливості галузі, яка характеризується як своєрідний товар. Необхідно зауважити, що саме висока якість товару є запорукою великого попиту на нього. Те саме можна сказати про інвестиційну привабливість аграрного сектору в Україні. Для того щоб визначити інвестиційну привабливість чи непривабливість аграрного виробництва, необхідно дослідити певний перелік зовнішніх і внутрішніх факторів діяльності аграрних суб'єктів господарювання.

Основними умовами привабливості аграрного виробництва України в цілому і регіонів зокрема є:

- родючі ґрунти;
- сприятливі природно-кліматичні умови;
- наявність кваліфікованої робочої сили;
- привабливе географічне розташування аграрного сектору.

Але існують і негативні риси:

- високий ризик капіталовкладень;
- великі затрати аграрного виробництва;
- низька рентабельність аграрного виробництва внаслідок нестабільності економічного розвитку;
- неконкурентоспроможна якість продукції.

Основними невирішеними проблемами залучення інвестицій в аграрний сектор України можна визначити:

- нестабільність законодавства;
- недосконалість податкової системи;
- недосконалість амортизаційної політики;
- низький платоспроможний попит сільськогосподарських підприємств;
- недосконалість інфраструктури, особливо інформаційного та транспортного забезпечення;
- нерозвиненість механізму кредитування аграрного сектора економіки;
- відсутність надійних гарантій захисту іноземного капіталу;
- фінансова дестабілізація економіки.

Переважно саме ці причини, що значною мірою залежать від держави, стримують ширший доступ інвестицій у країну. Тому в Україні, де більшу частину економіки контролює держава, іноземне інвестування є одночасно й економічною, і політичною проблемою.

Головним питанням державної інвестиційної політики повинно бути визначення пріоритетних сфер та об'єктів інвестування, які мають відповідати як довготривалим національним інтересам держави, так і тим невідкладним завданням, що випливають із сучасного стану та структури економіки України, до яких, безперечно, належить і сільське господарство.

Державна інвестиційна політика має враховувати такі пріоритетні напрями розвитку [4, с. 231–235]:

- забезпечити прогнозованість, гарантованість і широкий доступ державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників за бюджетними програмами;
- дотримуватися вимог економічних законів, насамперед законів вартості, грошового обігу, пропорційності та ін.;
- формувати інтегровані агропромислові підприємства і кооперативні об'єднання у сільській місцевості з метою зміни відносин, що виникають у процесі купівлі-продажу на вільному ринку, на відносини, сформовані під час розподілу між ними доходу від реалізації продукції кінцевого споживання;
- продовжити на довгостроковий період пільгове оподаткування аграрних підприємств, упровадити ефективний механізм амортизації основних фондів;
- підвищувати ефективність сільськогосподарського виробництва, забезпечити зростання фінансових накопичень та їх трансформацію в інвестиції;
- посилити роль держави у банківській системі створенням державного спеціалізованого банку (земельного, іпотечного, інвестиційного тощо), через який держава мала б регульований вплив на кредитний ринок і кредитні відносини в галузі агропромислового виробництва, виконувала іпотечні операції та вела операції із землею. Такий банк міг би брати активну участь у створенні мережі кооперативних банків, максимально наближених до аграрних виробників;
- відновлювати раціональні міжнародні господарські та науково-виробничі зв'язки, створювати спільні підприємства за участю іноземних інвесторів;
- сприяти розвитку ефективної взаємодії науки і техніки;

– надавати допомогу і створювати умови вітчизняним товаровиробникам, які експортують свою продукцію і вкладають інвестиції в аграрне виробництво, орієнтоване на випуск конкурентоспроможних товарів;

– спрямовувати зусилля на підвищення рівня платоспроможності населення як основного первинного суб'єкта формування джерела внутрішніх інвестиційних ресурсів за рахунок істотного поліпшення мотивації аграрних працівників, підвищення їх продуктивності праці тощо, адже рівень оплати праці в Україні у декілька десятків разів нижчий, ніж у промислово розвинутих країнах, а в сільському господарстві він є найнижчим серед інших видів економічної діяльності (близько 50% середнього рівня). Низький рівень оплати праці не забезпечує виконання нею жодної з її функцій (відтворювальної, стимулюючої, розподільчої) і породжує на селі велику кількість соціально-економічних проблем.

Висновки з цього дослідження. Вибір найбільш оптимального механізму для залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор України повинен проводитись з урахуванням національних пріоритетів, що визначаються потребами окремих галузей та інтересів стратегічних інвесторів. На цій основі необхідно будувати державну стратегію розвитку аграрного сектору, створюючи оптимальні організаційно-економічні умови для приходу іноземного капіталу.

Отже, надходження іноземних інвестицій дасть змогу поліпшити стан і результативність національного господарства і сільського господарства зокрема, сприятиме залученню інноваційних технологій, поліпшенню якості переробки та зберігання продуктів сільського господарства, використанню ресурсів, насиченості внутрішнього ринку високоякісним продовольством, створенню нових робочих місць та нарощуванню експортного потенціалу країни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Власов В.І. Нерівномірність прибутків у країнах із різним рівнем економічного розвитку / В.І. Власов // Економіка АПК. – 2010. – № 2. – С. 139–142.
2. Гаврилюк О.В. Зарубіжний досвід залучення іноземних інвестицій / О.В. Гаврилюк, С.В. Сіденко, Б.С. Арагау. – К., 1995. – 122 с.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Спільне підприємництво в сільському господарстві: [навч. посіб.] / Б.П. Дмитрук, Н.Я. Пітель, С.М. Подзігун. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 360 с.
5. Жеревчук Ю.В. Регіональні аспекти залучення прямих іноземних інвестицій / Ю.В. Жеревчук, О.І. Янко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2013. – № 1. – С. 79–86 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpnudps_2013_1_10.pdf.
6. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 № 94/96-ВР станом на 15.01.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-vp/ed20120524>.
7. Занько Т.П. Аграрні інвестиції: все в руках агробізнесу / Т.П. Занько [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/component/content/article/42-2012-12-28-14-20-29/1378-2013-01-12-15-21-16.html>.
8. Козик В.В. Міжнародні економічні відносини: [навч. посіб.] / В.В. Козик, Л.А. Пайкова, Н.Б. Даниленко; 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2002. – 406 с.
9. Косякіна О.А. Іноземні інвестиції в контексті впливу на економічний розвиток України / О.А. Косякіна // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2010. – № 1(3). – Т. 2.
10. Ляшенко А.М. Умови залучення іноземних інвестицій в економіку України / А.М. Ляшенко // Матеріали Міжнародної наукової Інтернет-конференції «Соціум. Наука. Культура» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/lyashenko-am-umovi-zaluchennya-inozemnih-investitsiy-v-ekonomiku-ukrayini/>.
11. Обушна Н.І. Державне регулювання прямих іноземних інвестицій в Україні: [монографія] / Н.І. Обушна, Т.В. Мацібора. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 338 с.
12. Плаксієнко В.Я. Формування інвестиційного клімату в підприємствах аграрного сектору України / В.Я. Плаксієнко // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – № 2. – С. 202–206.
13. Сеніна Г.В. Державне регулювання інвестиційної діяльності в аграрній сфері / Г.В. Сеніна; за ред. В.В. Кузьміна. – К.: Інститут аграрної економіки УААН, 2003. – 126 с.
14. Стецюк П.А. Передумови та можливості розвитку інтегрованих агроформувань: фінансовий аспект / П.А. Стецюк // Вісник Харк. нац. техн. ун-ту сільського господарства: Економічні науки. – Харків: ХНТУСГ. – 2010. – Вип. 99. – С. 17–25.
15. Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / Ю.О. Лупенко, М.Я. Дем'яненко, М.І. Кісіль [та ін.]; за ред. Ю.О. Лупенка та М.І. Кісіля. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 66 с.
16. Шарасенко О. Розробка державної політики. Аналітичні записки / О. Шарасенко // Вдосконалення механізму залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. – К., 2011. – 248 с.